

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣΑΤΥΡΙΚΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ ΜΟΝΟΝ: Ἐν Ἀθήναις καὶ ταῖς ἐπαρχ. φρ. 20 — Ἐν τῷ ἔξωτ. φρ. 30

ΑΓΓΕΛΙΑΙ: ἅπαξ ἢ δις, λ. 40, τρίς ἕως ἑξάκις λ. 20, κατὰ μῆνα λ. 18, ἔτος ἢ ἐξαμηνίαν λ. 10.

Β. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

— ΓΡΑΦΕΙΟΝ, ὁδὸς Μουσῶν, Ἀριθ. 4, ἀπέναντι τῆς οἰκίας Φιλήμορος παρὰ τὴν πλατεῖαν τοῦ Συντάγματος. —

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΜΕΝΑΙ

Ἡ Ἑταιρία τῆς Ὑγιεινῆς προσήνεγκεν ὑπηρεσίαν ἐκ τῶν πολυτιμωτέρων εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Διώρισε πρὸ δεκαπενθημέρου ἐπιτροπὴν, κατὰ πρότασιν τοῦ φιλοπόλιδος ἱατροῦ κ. Τιμολέοντος Λούη, συνισταμένην ἐξ αὐτοῦ, τοῦ κ. Βάμβα, τοῦ ἀστυνομικοῦ ἱατροῦ κ. Γούζαρη καὶ τοῦ κ. Βάφα, τοῦ καὶ εἰσηγητοῦ χρησιμεύσαντος, ὅπως ἐξετάσῃ τὰς Ἀθήνας καὶ τὰ περὶ τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῆς καθαριότητος καὶ τῆς δημοσίας ὑγιεινῆς. Ἡ ἐπιτροπὴ ἤρξατο τοῦ ἔργου τῆς καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδριάσιν τῆς ἐταιρίας ὁ εἰσηγητὴς κ. **Βάφας** ἀνέγνω τὴν ἐκθεσιν περὶ ἐκείνων τῶν μερῶν, ὅσα ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ τὸ ἐλπιζόμενον διάστημα καὶ συμπεσουσῶν τῶν ἑορτῶν ἐπεσκόπησεν. Ἡ ἐκθεσις τοῦ κ. Βάφα, τόσοῦν πραγματικὴ καὶ περὶ τὰς λεπτομερείας ἐγκύπτουσα, ἀπεκάλυψεν ἐν τούτοις τοιαύτην βάρβαρον, χοιρινὴν, ἀν ἐπιτρέπεται ἡ λέξις, φοβερὰν, ἐπικίνδυνον κατάστασιν, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι ἤκουεν ἀναγινωσκομένης σελίδας ἐκ τοῦ μυθιστορήματος τοῦ Ζολᾶ **Ἡ κοιλία τῶν Παρισίων**. Ἀρχόμεθα ἀπὸ σήμερον δημοσιεύοντες αὐτὴν, καὶ ἐλπίζομεν ὅτι ὁ ἀναγνώστης ἀπλήστως καὶ διὰ τὰς φοβερὰς ἀποκαλύψεις περὶ τῶν κινδύνων οὓς διατρέχει ἡ δημοσία ὑγιεινὴ τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ τὰς ψηλαφητάς καλλονὰς τοῦ ὕρου καὶ τῶν ἰδεῶν, δι' ὧν εἶναι ἐγκατεσπαρμένη ἡ ἐκθεσις τοῦ ἀγαπητοῦ ἱατροῦ ὅστις, μετὰ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐμβριθείας πάντοτε εἰς ὅ, τι γράφει θύει ταῖς χάρις τόσοῦν εὐαρέστως καὶ θιμηδῶς. Παρὰ τοῦ συγγραφέως τοῦ πρωτοτύπου τῶν συγγραμμάτων αἱ **Ἀθηναί**, οὗ ὁ δεύτερος τόμος δυστυχῶς καθυστερεῖ δι' ἀκηδείαν τοῦ δημοσίου δὲν ἀνεμόμεν παρὰ τοιαύτην ἐκθεσιν.

Ἰδού αὐτή:

Ἀξιότιμοι Κύριοι,

Ἡ ἐπιτροπὴ, ἣν ἐξελέξατο, ἵνα ἐξετάσῃ τὰ περὶ καθαριότητος τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἅμα ἀναλαβοῦσα τὰ ἐαυτῆς καθήκοντα, πρῶτον μέλημα ἐθεώρησε νὰ ὀρίσῃ τὸ ζήτημα, περὶ ὃ εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἀσχοληθῇ.

Ὁ χρόνος, ὅστις ἐδόθη αὐτῇ, ἀπὸ τῆς παρελθούσης τετάρτης μέχρι σήμερον, ἦν πάνυ βραχύς καὶ διὰ τὰς παρεμπιπτούσας ἑορτάς ὅλως ἀκατάλληλος πρὸς σπουδὴν τόσοῦ μεγάλου θέματος, ὅσῳ εἶναι τὸ τῆς καθαριότητος τῆς πόλεως. Ὅπως ἀνταποκριθῇ λοιπὸν εἰς τὰς ὑμετέρας ἀπαιτήσεις ἔπρεπε δυοῖν ἥτερον νὰ ἐκλέξῃ ἢ τοῦτέστι νὰ ἐπιληφθῇ διὰ μιᾶς πάντων τῶν κεφαλαίων τῆς καθαριότητος τῆς πόλεως, ἀναθετοῦσα ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν μελῶν τὴν ὑπὸ πάσας τὰς ἐπόψεις ἐξερεύνησιν ὠρισμένου τεμαχίου τῶν Ἀθηνῶν, ἢ πᾶσα ὁμοῦ ἐργαζομένη, νὰ κατατάμῃ τὰ πρὸς σπουδὴν κεφάλαια, καὶ τὴν μελέτην ἐκάστου τούτων ἐπιδιώξασα, νὰ ὑποβάλῃ ὑμῖν ἐκθεσιν μόνον ἐνὸς σήμερον, ἀναβάλλουσα δι' ἀργότερα τὰς τῶν λοιπῶν.

Ὅμοφώνως ἡ ἐπιτροπὴ ἐδέχθη τὸ δεύτερον καὶ ὡς ὀρθότερον καὶ ὡς ἀσφαλέστερον. Ὁρθότερον μὲν διότι ἐνόμισεν ὅτι ἡ κρίσις πλειοτέρων ἐπὶ διδομένης τινὸς περιπτώσεως θὰ ᾔτο ἐδραιωτέρα καὶ μᾶλλον βέβαιος ἢ ἡ τοῦ ἐνός, ἰδίως μάλιστα, ὅταν οἱ πλειότεροι οὗτοι ᾔσαν σύμφωνοι ἀσφαλέστερον δέ, διότι, πᾶν ὅ, τι ᾔτο δυνατόν καὶ ἀνθρώπινον νὰ διαφύγῃ τῶν αἰσθήσεων τοῦ ἐνός, τοῦτο πιθανώτερον ἐφαίνετο ὅτι δὲν θὰ διέφευγε τὰς τῶν πολλῶν.

Ταῦτα λοιπὸν ἀποφασίσασα ἡ ἐπιτροπὴ διήρесе τὰ περὶ τῆς καθαριότητος τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς πολλὰ κεφάλαια, ἥτοι α) εἰς τὴν καθαριότητα τῶν περὶ τὴν πόλιν χώρων. β) εἰς τὴν καθαριότητα τῶν ὁδῶν καὶ πλατειῶν. γ) εἰς τὴν καθαριότητα τινῶν δημοσίων καὶ δημοτικῶν κτιρίων, καὶ δ) εἰς τὴν καθαριότητα τῶν οἰκιῶν. Ταῦτα δὲ πάντα, ἐννοεῖται, ὅσον ἐπιτρέπεται νὰ ἐξετάσῃ ἐπιτροπὴ

ὅλως ἰδιωτικῶς παρουσιάζομένη καὶ ἐνεργοῦσα καὶ ὑπὸ ὀδεμῖας ἐπισήμου ἀξιώσεως περιβεβλημένη.

Καὶ δὴ ἀμέσως προέβη εἰς τὴν μελέτην τοῦ πρώτου κεφαλαίου, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν καθαριότητα τῶν περὶ τὴν πόλιν χώρων. Ἀνακοινούσα δὲ ὑμῖν σήμερον ἐκθεσιν ἐκείνων τῶν ὁποίων ἀντελήφθη ἐπὶ μακρὰς ὥρας περιελθούσα, καὶ λεπτομερῶς ἐξετάσασα καὶ σπουδάσασα, ἡ ἐπιτροπὴ θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν ἐταιρίαν ὅτι ἡ ἐκθεσις αὐτῆς θὰ περιορισθῇ εἰς ἀπλὴν ἀφήγησιν. Τοῦτο δὲ διότι, μὴ λαβούσα ὠρισμένας ὁδηγίας, ἐπὶ οὐδενὸς ἐτόλμησε νὰ ἐπιφέρῃ κρίσιν. Ἐπειδὴ δὲ τινὰ τῶν μελῶν φρονούντα ὅτι ἡ ἐταιρία ἐκλέξασα τὴν ἐπιτροπὴν ὑπεννόει ὅτι ἐδίδετο αὐτῇ μεγαλειτέρα δικαιοδοσία, ἡ ἐπιτροπὴ παρακαλεῖ τὴν ἐταιρίαν, ὅπως εὐαρεστούμενη, σαφῶς ἀποφανθῇ ἂν διδῇ τὸ δικαίωμα τῇ ἐπιτροπῇ νὰ ἐκφέρῃ γνώμην περὶ ἐκάστου τῶν ἀναφερομένων καὶ νὰ προτείνῃ ὅσα αὕτη νομίζει δεόντα γενέσθαι πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων.

Μετὰ τὰ ὀλίγα ταῦτα ἡ ἐπιτροπὴ προβαίνει ἀμέσως εἰς τὴν ἐκθεσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς πεπραγμένων.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Περὶ τῆς καθαριότητος τῶν περὶ τὰς Ἀθῆνας χώρων.

Ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν δὲν εἶναι περιτετοιχισμένη, ὡς γνωρίζετε· ἀλλ' οὐδὲ τις τῶν μηχανικῶν περιέγραψε περὶ αὐτὴν γραμμὴν ἀμετάθετον ἐφ' ἧς νὰ ἐγείρῃ σῆμα λέγον ἀφ' ἐνὸς μὲν: "Ἦδε ἡ Ἀθηναίων πόλις" ἀφ' ἐτέρου δὲ: Οἶδε οἱ Ἀθηναίων ἀγροί, — οὕτως ὥστε, ἐπειδὴ κατὰ τοὺς ἐκαστοτε πνέοντας ἀνέμους τῶν συμφερόντων οἱ μηχανικοὶ, ὅτε μὲν ντεῦθεν, ὅτε δὲ ἐκεῖθεν παρεξέβαλον τὸ διάγραμμα αὐτῆς, — ἡ Κεκρωπία παντοσιδῶς ἐκτείνεται, φερομένη δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ τελευτῶσα ὅτε μὲν δι' ὀλίγων ἢ ἀπομεμονωμένων οἰκιῶν, ἄλλοτε δὲ διὰ συνοικιῶν, ἢ διὰ προαστείων, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων ἀγροὶ καὶ οἰκόπεδα κενά.

Διὰ ταῦτα πάντα λέγουσα τὰ περίξ τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἐπιτροπὴ ἐννοεῖ ὅτε μὲν τοὺς παρακειμένους ἀγροὺς, ὅτε δὲ τὰς ἐλαχίστας οἰκίας καὶ τὰ μικρὰ κτήματα, ἄλλοτε δὲ τέλος τὰ περιωρισμένα προάστεια. Διότι φρονεῖ δίκαιον νὰ χωρίσῃ τὰ μέρη ταῦτα ἀπὸ τῆς κυρίως πόλεως· ἐπειδὴ ἐν μὲν τῇ πόλει αἱ οἰκίαι συνοιστίωνται αἱ μὲν παρὰ τὰς δὲ, πάντα δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ νεωτέρου παρεχόμενα, ἥτοι ὕδωρ καὶ φωτισμός καὶ καθαριότης καὶ ἀστυνομικὴ ἐπιτήρησις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐκεῖ ὑπάρχουσιν, ἐνῷ εἰς τὰ περίξ οὐδὲ εἰς ἕγνη ἀπαντῶσιν.

Εἰς τὴν ἐξέτασιν λοιπὸν τούτων προέβη τὸ πρῶτον ἡ ἐπιτροπὴ. Περιελθούσα δὲ ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, καὶ ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς τὴν πόλιν, διὰ μιᾶς μόνης λέξεως θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκθέσῃ ὑμῖν πάντα ὅσα εἶδε. Δυστυχῶς ἡ λέξις αὕτη δὲν λέγεται, ἀφ' ἧς ὁ τελευταῖος τῶν σημαιοφόρων τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορικῆς φρουρᾶς ἐξεφώνησεν αὐτὴν πρὸς τὸν ζητοῦντα νὰ παραδοθῇ τὰ τελευταῖα ἀπομεινάρια τῆς μεγάλης στρατιᾶς ἐν Οὐατερλώ.

Πολλάκις ἡ ἐπιτροπὴ ἀνέγνωσεν ἐν ἐφημερίσιν παράπονα περὶ τῆς ἀκαθαρσίας ἧτις ἀνὰ τὴν πόλιν ἢ περὶ αὐτὴν βασιλεύει· πολλάκις δὲ κατὰ τὴν ἐπιδημίαν τοῦ 1881 ἐμελέτησεν ἐκθέσεις ἡμιεπισήμους περὶ τῆς ἐλεεινῆς καταστάσεως εἰς τὴν διατελεῖ ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν περὶ τὸ κεφάλαιον τῆς καθαριότητος· πολλάκις τέλος ἀνὰ ἕκαστον τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἔτυχε νὰ ἐπισκεφθῶσι βρωμερώτατα καὶ βορβορώδεστατα μέρη. Ἀλλὰ, πάντα, ὅσα ἀνέγνωσε, πᾶσαι ἡ ἐκθέσεις, πάντα ὅσων ἄλλοτε ἀντελήφθη, πάντα εἶναι

μικροσκοπικὰ πρὸ τῆς φοβερᾶς καταστάσεως ἣν εἶδε ὑπάρχουσαν ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1883, περὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀφορμηθεῖσα εἰς τὴν περιπλάνησιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ μέρους τῆς πόλεως ἡ ἐπιτροπὴ ἔβη πρὸς νότον, ἐκείθεν πρὸς ἀνατολὰς καὶ κατόπιν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀφετηρίαν βορρᾶθεν. Σήμερον θὰ διηγηθῇ ἡμῖν ὅσα εἶδε κατὰ τὸ νότιον τμήμα τῆς πόλεως.

Α'

Καὶ ἵνα ἀρξῇται ἀπὸ τῶν ἐλαφροτέρων περὶ τὴν καθαριότητα παραπτωμάτων καὶ προβῇ εἰς τὰ ἐγκλήματα, θὰ ἀναφέρῃ πρῶτον γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις, ἃς κατὰ τὴν περιοδεῖαν αὐτῆς ἀνὰ πάντα τὰ μέρη συνέλεξεν.

Καὶ πρῶτον ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς ἐξωτερικώτερας οἰκίας ἡ ἐπιτροπὴ παρετήρησεν, ὅτι εἰς ἕκαστον τοῖχον, ὅπισθεν παντὸς φραγμοῦ, εἰς πᾶν κοίλωμα, τέλος πανταχοῦ περὶ αὐτὰς ὑπάρχει σωρὸς ἀκαθαρσιῶν, ὅτι ἐκάστη οἰκία ῥίπτει τὰς ἐκ τῶν μαγειρείων καὶ τοῦ σαρώματος προερχομένας ἀκαθαρσίας εὐθὺς πρὸ τῆς θύρας αὐτῆς, εἴτε αὐτὴ ἐκεῖ εἶναι, εἴτε ὁδὸς, εἴτε κτῆμα ἀλλότριον καὶ ὅτι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ὀπίσθιος τοῖχος πάσης οἰκίας χρησιμεύει ὡς ἀπόπατος τῶν ἐν αὐτῇ οἰκούντων, διότι πιθανὸν ἢ ἀρχιτεκτονικὴ ἢ κατασκευάζουσα ἀποπάτους ἐν ταῖς οἰκίαις δὲν ἔχει ἔτι φθάσει μέχρις αὐτῶν, ἅτε κειμένων εἰς τόσῳ ἀπόκεντρα μέρη.

β.) Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰς ὁδοὺς, εἴτε μεγάλαι εἴτε μικραὶ εἶναι αὐταί, καὶ εἴτε ὅλως ἐξοχικαί, εἴτε διερχόμεναι διὰ μέσου οἰκιῶν καὶ κατοικημένων μερῶν, καὶ εἴτε πολὺ ἢ ὀλίγον συχνάζομεναι, αὐταὶ πλὴν τῶν κατὰ τὰ πλευρὰ παρατηρουμένων κατὰ σειρὰν ἀνθρωπίνων περιπτωματικῶν ὑλῶν, συχνότατα ἀποφράσσονται ὑπὸ σωροῦ σκουπιδίων ἢ κόπρων ζῶων. Διότι φαίνεται ὅτι οἱ μεταφέροντες τὰ λιπάσματα ταῦτα εἰς τοὺς ἀγροὺς ἐκ τῆς πόλεως προσφορώτερον εὐρίσκουσι νὰ συντέμνωσι τὴν μακρὰν αὐτῶν πορείαν, κενούντες τὰ περιεχόμενα τῶν κάρρων αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, βλάπτοντες οὕτω τὸν τε ἐργολάβον καὶ τὴν δημόσιον ὑγίαν. Τοιαῦται ἀκαθαρσίαι πανταχοῦ ἀπαντῶσιν ἡ ἐπιτροπὴ ὅμως ὠρισμένως σημειοῖ τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀκροπόλεως, τοῦ Ἀγίου Λίμνιανου, τῶν Σφαγείων κτλ.

γ.) Τέλος ἡ ἐπιτροπὴ κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις τῆς πόλεως παρετήρησεν ὅτι οὐ μόνον σκουπίδια ἐκ τῆς πόλεως ῥίπτονται ἐπὶ ἀγρῶν εὐθὺς εἰς τὰ πρόθυρα αὐτῆς κειμένων, πολλάκις δὲ ἐντὸς αὐτῆς, ἐπὶ ἀγρῶν τούτεστι περικυκλωμένων ὑπὸ οἰκιῶν, ὅτι οὐ μόνον κόπροι ζῶων, ὅπως εἰς μάνδραν παρὰ τὸν περιγίσκον τοῦ διευθυντοῦ τοῦ σιδηροδρόμου, ὅπου καὶ χοῖροι ἐδοσκον, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων. Ἡ ἐπιτροπὴ δὲν εἶναι εἰς κατὰστασιν ὠρισμένης νὰ ὀνομάσῃ τοὺς ἰδιοκτῆτας τῶν ἀγρῶν ἐφ' ὧν εἶδεν ὑπαρχούσας τὰς παρομοίας λιπαντικὰς οὐσίας· διὸ περιορίζεται νὰ ἀναφέρῃ ἐλαχίστας ἐκ τῶν πολλῶν θέσεων εἰς ἃς εἶδε ταῦτα, ὅπως ὀπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως, παρὰ τὴν Βάθειαν, τὰ ἐλαιτριβεῖα, τὸ στρατιωτικὸν νοσοκομεῖον, παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου, παρὰ τὴν ὁδὸν τῶν σφαγείων, παρὰ τὴν ὁδὸν Φαλήρου κτλ. — Ὁμοίως δὲ ἡ ἐπιτροπὴ παρετήρησε πολλαχοῦ, ὅπως παρὰ τὸ ζυθοπωλεῖον ὁ Ἀνακρέων κατὰ τὴν Βάθειαν, παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἀγίας Τριάδος κτλ. χώρους ἐπιχωματούμενους πρὸς ἰσοπέδωσιν. Τὸ χῶμα ἢ αἱ ὕλαι α἗τινες ἐκεῖ πρὸς τοῦτο φέρονται εἶνε παντοειδεῖς· πολλάκις δὲ μεταξὺ τῶν χωμάτων ἀπαντῶσιν ὀργανικαὶ

ποικίλαι ὕλαι, αἵτινες οὐχὶ σπανίως μόναι ἀποτελοῦσιν σωρούς.

Β'.

Ἡ ἐπιτροπὴ διὰ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου, ὅπερ διέθετε πρὸς ἐργασίαν, οὐδέποτε κατώρθωσε νὰ ἀκολουθήσῃ κατὰ βῆμα τὰ κάρρα ἐκεῖνα ἅτινα μεταφέρουσι τὰ ἐκ τῆς πόλεως συλλεγόμενα σκουπίδια, ἵνα βεβαιωθῇ τί ταῦτα ἀπογίνονται. Ἐξ ὧν ὁμως εἶδε δύναται ἀσφαλῶς νὰ πιστεῖται ὅτι ὅσα τούτων δὲν μετακομίζονται καὶ ῥίπτονται εἰς τοὺς πέριξ τῆς πόλεως ἀγρούς, ἢ ὅσα δὲν στρώννυνται ἐν τῷ μέσῳ τῶν εὐθὺς ἐξω τῆς πόλεως ὁδῶν, ταῦτα μεταφέρονται ὀλίγον μακρὰν τῆς ὁδοῦ Φαλήρου, κατὰ τὴν ὁδὸν ἧτις φέρει εἰς τὰ Σφαγεῖα, εἰς χώρον τινα παρὰ ταῦτα κείμενον. Ἐκεῖ δὲ συσσωρεύμενα εἰς μεγάλους καὶ ἀτελευτήτους σωρούς, χρησιμεύουσιν ὡς τροφὴ εἰς μεγάλας ἀγέλας χοίρων. Ὁ διεργόμενος διὰ τοῦ μέρους ἐκεῖνου, ἂν ὑπὸ τῶν ἀναπεμπομένων ἀναθυμιάσεων δὲν παραπεισθῇ νὰ στρέψῃ τὸ πρόσωπον, θὰ παραστῇ μάρτυς συγκινητικωτάτων σκηνῶν καὶ θυμαμάτων. Δεκάδες χοιριδίων, παντὸς χρωμάτων, παρακολουθοῦντων ὧν μεγαλόμαστον, διδάσκονται ὑπὸ τῆς μητρὸς διὰ τοῦ λεπτοτέρου, ἀβρότερου καὶ χαριεστεροῦ τρόπου, πῶς βυθίζονται καὶ κυλιόμενα ἐντὸς βορβορίου, παρχθέντος ἐκ τῆς σήψεως ποικίλων ὀργανικῶν οὐσιῶν, νὰ ἀπολαύσιν ἡδονῆς, ἥς ἡμεῖς οἱ λοιποὶ θνητοὶ οὐδὲ ἰδεῖν ἔχομεν. Κατωτέρω μεγαλόσωμος, κάπρος, ἐφορμᾷ ἐκδιώκων γρυλίζοντα χοιριδία, ὅπως αὐτὸς ἀρπάσῃ τέμαχος πρασίνου σώματος, ὅπερ ἦν ποτε φύλλον κράμβης. Ἀλλαχοῦ σωρὸς χοίρων διακρίνονται ἔχοντες τὸ ῥύγχος κεχωσμένον ἐντὸς οὐσιῶν ὧν καὶ ἡ ὕψις μόνη δύναται καὶ μὴ νευρικὸν ἄνθρωπον νὰ συνταράξῃ... Ἐνὶ λόγῳ σωρεῖαν χοίρων κυλιόμενων ἐπὶ κόπρου ἢ ἐν κόπρῳ, ἧτις εἰς ἀπόστασιν 100 καὶ 200 μέτρων προδίδεται ἐκ τοῦ ἀναπεμπομένου ἀρώματος καὶ παρακλωθεὶ τοὺς θέλοντας χάριν ἀναψυχῆς πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο νὰ περιπατήσωσιν.

Γ'.

Ἀλλὰ προκειμένου περὶ ἀναδόσεως ἀρωμάτων, ἡ ἐπιτροπὴ δὲν θεωρεῖ παράκαιρον ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρῃ ὀλίγα τινὰ περὶ μικρῶν ἐν ὑπαίθρῳ ἀποπάτων, οἵτινες ἀπαντῶσιν εἰς πάντα τὰ ἐξωτερικὰ μέρη τὰ περιοριζόμενά πως. Παρατηρεῖ δὲ ὅτι οἱ περὶ τὰ μέρη ταῦτα κατοικοῦντες ἄνθρωποι, πρῶτον μὲν δὲν φαίνονται ἄμειροι ποιήσεως ἐν γένει, διότι πρὸς ἐκλογὴν τοῦ μέρους ἐνθα ἀποφασίζουσι νὰ καταθέσωσι περιττὰς ὕλας, δὲν καταφεύγουσιν ἀδιαφόρως, ἀλλὰ ζητοῦσι πάντοτε εἴτε σύδενδρα καὶ χλοάζοντα μέρη, ὅπως τὸν πάλαι ποτὲ «κῆπον τοῦ Λαοῦ» οὗτινος τὰ ὑπολειπόμενα ἔτι δένδρα διὰ τοῦ ψιθυρίσματος τῶν φύλλων αὐτῶν κατακλῶνται τὰ ὅσα αὐτῶν καὶ εὐφραίνουσι τὴν καρδίαν, εἴτε ἀνοικτὰ μέρη, ὧν ἡ ἀποψις εὐγενὴς καὶ συγκινητικὴ, ὡς ὁ ὀπισθεν τοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου ΒΑ τοῖχος. Δεύτερον δὲ ὅτι οὐδόλως πτοοῦνται, ὡς αἱ ἀρχαῖαι φαινομηρίδες Σπαρτιάτιδες, νὰ δεικνύωσι μέλη τοῦ σώματος, ἅτινα καὶ παρὰ τοῖς νῦν Ἀθηναίοις τὸ συνθέστερον ἐπιμελῶς καλύπτονται, φανερά ἀπογυμνούμενοι πρὸς τραγικοὺς σκοποὺς πρὸ τῶν ὁμμάτων τῶν διαβατῶν. Καὶ τρίτον ὅτι ἡ κυριεύουσα αὐτοῦς ἀρετὴ εἶνε ἡ φιλοσοφικὴ ἀπάθεια, ἀπαράλλαχτα ὅπως ὁ κυριεῶν εἶνε ἡ φιλοσοφικὴ ἀπάθεια, ὡς λέγει ὁ Καζαμίας· διότι μόνῃ ἡ φιλοσοφικὴ ἀπάθεια δύναται νὰ ἐπιτρέπῃ αὐτοῖς τὴν, ἐν μέσῳ σωρῶν μεγάλων ἀκαθαρτιῶν, ἐπὶ καιρὸν διαμονήν.

Πάντα ὅσα μέχρι τοῦδε ἡ ἐπιτροπὴ διὰ ὀλίγων λέξεων

courante calamo διεξήλθεν, ἂν ὁμοῦ συλλεγῶσι καὶ λεπτομερεστερὸν ἐξε-ασθῶσι συμπληρωθέντα, — ταῦτα καὶ μόνα θὰ ἤρουν νὰ μολύνωσι τὸν ἀέρα ὅστις περικυκλοῖ πόλιν καὶ πολὺ μεγαλητέραν τῶν Ἀθηνῶν, ταῦτα καὶ μόνα θὰ ἤρουν νὰ προκαλέσωσιν ἐν αὐτῇ πλῆθος δυσαρέστων φαινομένων, ἅτινα, οὐ τοῦ παρόντος τοῦλάχιστον, διὰ τὴν ἐπιτροπὴν νὰ περιγράψῃ. Διὸ ὡς μὴ θέλουσα εὐθὺς ἐν ἀρχῇ νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν ὑπομονὴν ὑμῶν προβαίνει εἰς ἐξέτασιν ἄλλων βαρυτέρων σφαλμάτων.

Δ'.

Πάντες βεβαίως ἡκούσατε περὶ τῆς κατὰ τὴν Βάθειαν ὑπονόμου. Ὅσοι ἐκοπιάσατε νὰ ἐπισκεφθῆτε αὐτήν, εἶπατε χωρὶς ἄλλο, πρωτόκουστον εἰς τὰ χρονικά τῆς περὶ τὰς πόλεις ἀρχιτεκτονικῆς, στόμιον ὑπονόμου, ἀπολλήγον ἐν πλατείᾳ, πέριξ τῆς ὁποίας κεῖται πλῆθος οἰκίων μεγάλων, ὁλόκληρος συνοικία ὑπὸ ἀνθρώπων κατοικουμένη. Τί ἐκβάλλει κατὰ τὸ στόμιον τοῦτο τῆς ὑπονόμου πᾶς τις δύναται νὰ φαντασθῇ, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν, ὅτι τοῦτο εἶναι ὁ τελευταῖος πόρος σωλῆνος, διατρέχοντος τὰς ὁδοὺς Φιλελλήνων, Σταδίου, Πανεπιστημίου κτλ. καὶ ἐν ᾧ, κατὰ τὰς μαρτυρίας πολλῶν εἰδημόνων, ἀπόπατοι καὶ νεροχυτῶν καὶ πλυντηρίων ὕδατα χέονται.

Τὰ ἐκ τοῦ στομίου τούτου ἐκβαλλόμενα, μετὰ ποσότητος τινος ὕδατος, — ἧτις, τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἡ ἐπιτροπὴ ἐπεσκέφθη τὰ μέρη ταῦτα, ἦτο μείζων, διότι πρὸ μικροῦ εἶχε βρέξει, — δὲν διαχέονται εὐτυχῶς ἐν τῇ πλατείᾳ, ἀλλ' εἰσέρχονται ἐν κοίτῃ, κατὰ τὸ ἡμισυ τεχνητοῦ καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ φυσικοῦ ῥύακος, φέρονται πρὸς τὰ κάτω, τὰ ἐλασ-οτριβεῖς καὶ πέραν.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν διαδρομὴν αὐτοῦ ὁ ῥυαῖς οὗτος περιορίζει ἀκριβῶς τὴν πόλιν μέχρις ἐκτάσεως μακρᾶς, καὶ ἐπὶ τοῦ πρὸς τὴν πόλιν παροχθίου φέρει πλῆθύν οὐσιῶν κατὰ σειράν.

Ὡς νὰ μὴ ἤρκει λοιπὸν ἡ ἀκαθαρσία ἢ ἀποβαλλομένη ἀπὸ τῆς ὑπονόμου καὶ διαρρέουσα, τοῦλάχιστον ἐν ὥρᾳ βροχῆς, τὴν κοίτην τοῦ ῥυαῖος, — αὕτη ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον εἶνε τόπος ἐν ᾧ τινὲς βεβαίως τῶν περιοικῶν ἐρχόμενοι, ἐκτελοῦσι τὰς φυσικὰς αὐτῶν ἀνάγκας. Συγχρόνως δὲ χώρος ἐν ᾧ αἱ κατὰ τὰ παρόχθια ἐκτισμέναι οἰκίαι, χέουσι πᾶσαν ἀκαθαρσίαν, εἴτε ἐκ τῶν νεροχυτῶν καὶ πλυντηρίων ἔρχεται αὕτη, εἴτε ἐκ τῶν ἀποπάτων. Ἐκαστὴ οἰκία παρουσιάζει, κατὰ τὸν ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ ῥυαῖος βλέποντα τοῖχον, δύο ἢ καὶ πλείους ὁπᾶς, ὧν ἡ μὲν χεεὶ τὰ ἀκάθαρτα ὕδατα, ἡ δὲ τὰ τῶν ἀποπάτων περιττώματα. Ἡ ἐπιτροπὴ, — μὴ δυναμένη μεθ' ὅλην τὴν καλὴν διαθέσιν, ἣν εἶχε, νὰ θέσῃ τὴν ῥίνα αὐτῆς παρ' ὅλας τὰς ὁπᾶς, ὅσα παρετήρησεν ἐπὶ τοῦ παροχθίου τοῖχου τῶν οἰκιῶν, — ἐμέτρησε τέσσαρας ἀποπάτους χεομένους εἰς διάστημα ὀλιγώτερον τῶν 100 μέτρων, παρὰ τὸ ζυθοπωλεῖον ὁ Ἀνακρέων. Ἐκ τῆς παρατηρήσεως δὲ ταύτης ἐτόλμησε νὰ συμπεράνῃ ὅτι, — τῆς ἰδίας ἀρχιτεκτονικῆς ἐπικρατούσης εἰς πάσας τὰς οἰκίας, — πάντα τὰ διπλά, τριπλά ἢ καὶ τετραπλά κατ' αὐτὰς, παρατηρούμενα στόμια, πρὸς τὸν αὐτὸν ἐχρησίμευσον σκοπὸν.

Πλὴν τῶν ἀκαθαρσιῶν τούτων ἡ ἐπιτροπὴ ἐσημείωσε παρὰ πολλὰς οἰκίας ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ῥυαῖος σωρὸν σκυβά-λων, ἀποτελουμένων ἐκ τῶν προϊόντων τῆς καθημερινῆς σαρώσεως τῶν οἰκιῶν, καὶ τῶν ἀπομεινारीῶν τοῦ μαγειρίου ἐκείνων δηλαδὴ, ὅσα, ἐν ὥραις εὐθέτοις καὶ ἐν συνοικίαις

τις τῆς πόλεως, ῥίπτονται ἐν τοῖς διερχομένοις· κάρροις τῶν καθαριστῶν.

Ἡ δευτέρα, ἡ καὶ μεγαλειτέρα ὑπόνομος, ἡ διερχομένη διὰ τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ καὶ Αἰόλου, ἐν ἣ εἰσβάλλουσι πολλῶν ἄλλων παραπλευρῶν ὁδῶν παραποτάμια καὶ δὴ καὶ τὰ τῆς Ἀγορᾶς, ἐκβάλλει παρὰ τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, πεντήκοντα βήματα μακρὰν τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζῆ Κώστα, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὁδοῦ Παλαιῦ Ἐλαιοτριβείου.

Ἡ ἐπιτροπή, μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν καὶ τῆς ὑπόνομου ταύτης, ὁμολογεῖ ὅτι οὐδόλως κατώρθωσε νὰ ἐννόησῃ ποῖον ῥυθμὸν ἀκολουθεῖ ἡ περὶ τὴν κατασκευὴν καὶ διάταξιν τῶν ὑπονόμων ἀρχιτεκτονικὴ ἐν Ἀθῆναις. Διότι, εἴτε κατὰ δωρικόν, ἰωνικόν ἢ κορινθιακόν, εἴτε κατὰ βυζαντιακόν, ἢ φλωρεντιακόν, εἴτε κατὰ τὸν τῆς Ἀναγεννήσεως, ἢ τέλος κατὰ τὸν τῆς νεωτέρας τέχνης ῥυθμὸν ἐκτίζοντο αἱ ὑπόνομοι αὗται, δύο βάσεις κύριαι ἔπρεπε νὰ ἐφορεύωσιν ἐπὶ τῆς κατασκευῆς αὐτῶν. Πρῶτον δὴλον ὅτι ταῦτο, ὅτι ὑπόνομός ἐστι σωλὴν μακρὸς σκοπὸν ἔχων τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς μακρὰν ἀπόστασιν διοχέτευσιν καὶ ἀποβολὴν τῶν μὴ δυναμένων ἄλλως νὰ συλλεγῶσι καὶ ἀπομακρυνθῶσιν ἀκαθαρσιῶν· καὶ δεύτερον τοῦτο, ὅτι αἱ ἀκαθαρσίαι αὗται εἶνε πᾶν ὅ,τι πόλις τις δύνηται νὰ περικλείῃ δυσωδέστερον καὶ βλαπτικώτερον τῇ ὑγείᾳ.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ὑπονόμων τῶν Ἀθηνῶν ἐπ' οὐδεμιᾶς τῶν βάσεων τούτων στηρίζεται. Ἐπιτρέπεται ἄρα νὰ εἶνε φαινόμενον διὰ τὴν ἐπιτροπὴν, συγκεκριμένην ἐξ ἀνθρώπων οὐδόλως ἐξοικειωμένων πρὸς τὰ ἔργα τὰ ἐξοχα, τὰ ἐξερχόμενα τοῦ συνήθους, τὰ ἔργα τῆς μεγαλοφυΐας, ἐκεῖνα δι' ἃ οὐδ' ὁ Βιργίλιος αὐτὸς εὗρισκε κατάλληλον ἐπιθετον πρὸς παράστασιν, διὸ καὶ ἀπεκάλει: *mirabile visu*.

Μόλις, παρακάμπτων τὴν ὁδὸν Πειραιῶς, ὅπως προσῆλθον πρὸς τὴν ὁδὸν Παλαιῶν Ἐλαιοτριβείων, ὁ ὁδοιπόρος εὐρίσκεται πρὸ θεάματος μοναδικοῦ, τοῦ στομίου τῆς μεγάλης ὑπόνομου τῆς πόλεως.

Τί ἐν ἄλλαις ὥραις μεταφέρει ἐκεῖ ἡ ὑπόνομος αὕτη, δὲν δύναται νὰ γνωρίζῃ ἡ ἐπιτροπὴ· τὴν ὥραν ὅμως καθ' ἣν ἐπεσκέφθη ταύτην, κατεβίβαζε μικρὸν ποταμὸν, μικρὸν ῥύακα, μελανόν. ὅπως τὸ ὕδωρ τῆς Στυγὸς καὶ βρωμερὸν ὅπως τὸ ὕδωρ ὑπόνομου. Μετὰ δὲ τοῦ ὕδατος τούτου συνεκλύβιον διάφοροι ὕλαι, ἃς δυστυχῶς οὔτε διὰ τοῦ μικροσκοπίου, ἀλλ' οὔτε χημικῶς ἐξήτασεν ἐκεῖ ἡ ἐπιτροπὴ· ὑπέθεσεν ὅμως ὅτι ἦσαν πᾶσαι ὀργανικαὶ ὕλαι ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς πόλεως καὶ τῶν κατ' αὐτὴν οἰκιῶν προερχόμεναι.

Ἀπὸ τοῦ στομίου τῆς ὑπόνομου, ὑπ' οὐδενὸς ἥδη κωλυόμενος ὁ ποταμίσκος ἡ ῥύαξ, ῥέει ἐντὸς βαθείας μὲν τὸ πρῶτον, ἐπιπολαιοτάτης δὲ μετὰ βραχὺ κοίτης, καὶ, ἐλάχιστα περιελισσόμενος, ἀκολουθεῖ τῇ ὁδῷ Π. Ἐλαιοτριβείων, ἐν μέρει μὲν κατὰ τὰ πλάγια, πολλαχοῦ δὲ ἐν τῷ μέσῳ, ἄλλοτε δὲ καὶ καταπλημμυρῶν αὐτήν.

Τὰς ὕλας, ὅσας κατὰ τὴν ἐκβολὴν τῆς ὑπόνομου παρετήρησεν ἡ ἐπιτροπὴ χωρὶς νὰ δύνηται νὰ ἐξετάσῃ, κατὰ τὴν διαδρομὴν τοῦ στυγαίου ῥύακος καλλίτερον ἠδυνήθη νὰ ἐξακριβώσῃ· διότι, οὐ μόνον, ὥς πρὸ μικροῦ ἀνέφερεν, ἡ κοίτη τοῦ ῥύακος εἶναι ἀβαθὴς καὶ οὕτως ῥέει ἐξ ἴσου πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ καὶ διότι πολλάκις τὰ περίξ οἰκόπεδα, οἱ μικροὶ κήποι, εἴτε οἱ ἀγροὶ κεῖνται εἰς ταπεινότερον τοῦ ῥείθρου ἐπίπεδον, καὶ τὰ τούτου ὕδατα, ἐκεῖθεν διερχόμενα, καταπλημμυροῦσι καὶ κατακλύζουσιν αὐτούς.— Εὐκόλος λοιπὸν ἦτο ἡ ἐξέτασις τῇ ἐπιτροπῇ· διότι αὕτη δὲν ἐφάντασθη ὅτι, ἔνεκα τῆς ἐκεῖ ἐπὶ χρόνον διαμονῆς, τὰ

περιεχόμενα τοῦ ῥύακος θὰ ἠδύναντο λιμνάζοντα νὰ σαπῶσι καὶ μεταβληθῶσιν ἄρα, ἀφού, — καθ' ὅσον τοῦλάχιστον διὰ τῆς ὁσπρήσεως ἀλλὰ τῆς ὁράσεως ἐπατρέπετο αὐτῇ νὰ κρίνῃ, — πάντα ἐκεῖνα, ἅμα τῇ ἐξόδῳ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ στομίου τῆς ὑπόνομου, εὐρίσκοντο εἰς ἐντελῇ ἀποσύνθεσιν.

Καὶ ἐξήτασεν αὐτὰ ἡ ἐπιτροπὴ. Τὴν ὥραν ὅμως ταύτην, φοβούμενη μὴ ἀπολέσῃ τὸ νῆμα τῆς διηγήσεως, παρακαλεῖ τὴν Ἐταιρίαν νὰ ἐπιτρέψῃ, ὅπως, ἐς ἄλλοτε ἀφείσα τὴν περιγραφὴν ἐκείνων, προχωρήσῃ εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ ῥύακος, προβαίνουσα ἐπὶ μικρὸν ἔτι μετ' αὐτοῦ.

Διότι ἡ συνοικία, ἣν οὗτος διαρρέει, εἶνε τερπνὴ καὶ πολυάνθρωπος. Ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς ὁδοῦ κεῖνται οἰκίαι κατοικούμεναι ὑπ' ἀνθρώπων, δημοτῶν μάλιστα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ δήμου Ἀθηναίων. Ὁπισθεν τῶν οἰκιῶν τούτων ὑπάρχουσιν ἄλλαι. Μεταξὺ αὐτῶν ἀπαντῶσι κήποι καὶ λαχανόκηποι. Δένδρα ἐντεῦθεν πρᾶσινα καὶ ἀγροὶ χλοάζοντες καὶ μικροὶ ἐλαιῶνες καλλύνουσιν ἔτι μᾶλλον τὸ τοπίον, ἐν ᾧ ἔχνη βιομηχανίας πανταχοῦ παρατηροῦνται, ἰδίως ὅμως πρὸς τὸ ἄκρον ὅπου σειρὰ ἐλαιοτριβείων ἐπασχολεῖ κατ' ἐποχὰς τινὰς ἑκατοντάδας πολλὰς ἀνθρώπων.

Ἀλλὰ τὴν τερπνότητα τῆς συνοικίας τὴν ἐκ τούτων στεφανοῖ ὁ ῥύαξ. Οὗτος διερχόμενος πρὸ ἐκάστης οἰκίας χρησιμεύει ὡς ἐπαγωγότατον θέαμα, ὡς ἄριστος ἀεριστῆρ (*ventilateur*) ὡς προσφορωτάτη πρὸς ἄρδυσιν καὶ λίπανσιν τῶν ἀγρῶν καὶ κήπων ὕλη, — τόσον ὥστε αἱ ἀγγινάραι ἰδιοκτητοῦ ἐνὸς τῶν ἐκεῖ λαχανοκήπων, φημίζονται ἐν τῇ ἀγορᾷ διὰ τε τὸ πρῶτον καὶ τὸ εὐγευστον, — καὶ τέλος ὡς τὸ καταλλήλοτερον μέρος, ἐν ᾧ τὰ παῖδιά τῶν περιόικων δύνανται νὰ παίξωσι. Διότι ἐκτὸς τούτου, ὅτι ὁ ῥύαξ ἀνὰ πᾶν λεπτόν νῆα ἀντικείμενα διεγείροντα τὴν περιέργειαν, τὴν χάραν καὶ τὸν θαυμασμὸν τῶν παίδων παρασύρει, ἐκτὸς τῆς ἡδονῆς ἣν ἀπολαμβάνουσι θέτοντα ἐν αὐτῷ πλοιαῖρια ἐκ χάρτου, ἢ ἐλευθέρως πνίγοντα κύνας καὶ γάτους, οὓς κατώρθωσαν νὰ συλλάβωσι, — καὶ τοῦτο τὸ ἄριστον παρουσιάζει, ὅτι τὰ παῖδιά ἀφόβως, δύνανται νὰ περιπατῶσιν ἐν αὐτῷ ἐκβάλλοντα τὰ ὑποδήματα, ἂν ἔχωσιν, ἐπειδὴ ἔνεκα τοῦ ἀβαθοῦς οὐδένα κίνδυνον διατρέχουσι νὰ πνιγῶσιν ἐν αὐτῷ.

Τόσῳ δὲ τερπνὴ ἦν ἡ ὁδὸς τῆς συνοικίας, ὥστε ἄκουσα ἡ ἐπιτροπὴ ἀνεμνήσθη εὐρωπαϊκῶν ἀγροκηπίων, μετὰ τῶν ποταμίσκων, τῶν βοῶν, τῶν χοίρων, τῶν ὀρνίθων, μετὰ τῶν δένδρων καὶ τῆς χλόης, μετὰ τῶν ἐργαζομένων γονέων καὶ παιζόντων παίδων. Ἀδιάφορον ἂν τὰ ἐκεῖ ἀγροκήπια ἀπέπνεον ὁσμὴν καθαροῦ ἀέρος καὶ ἀναβλαστανούσης χλόης· ἂν οἱ ἐκεῖ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες ἦσαν ῥωμαλαῖοι καὶ εὐτραφεῖς, τὰ δὲ παῖδιά ζωηρὰ καὶ ῥοδοκόκκινα. Ἡ ὁμοιότης ἦν ἐντελής, πλην τοῦ ἀέρος, ὅστις ἀπέπεμπεν δυσωδίαν ἀνυπόφορον, πλην τῶν ἀνθρώπων οἰτινές ἦσαν ὠχροὶ καὶ κατεσκληροτερές, πλην τῶν παιδιῶν, ἅτινα βρωμερὰ καὶ δύσσομα, ἔφερον τὴν νεκρὰν ζωὴν ἐν τῷ προσώπῳ, λῆμφον ἐν ταῖς φλεψὶν ἀντὶ αἵματος, καὶ τὸν σπλῆνα κάτω βεβαίως τοῦ ὀμφαλοῦ καταβαίνοντα, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ κρίνῃ τις ἐκ τῆς προτεταμένης κοιλίας.

Οὕτω, διὰ μέσου τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν βιομηχανικῶν καταστημάτων, τὰ ὕδατα τῆς ὑπόνομου ταύτης φερόμενα, συναντῶσιν ὀλίγῳ μακρότερον τῶν ἐλαιοτριβείων, τοῖς ἐκ τῆς ἄλλης ὑπόνομου προερχομένοις καὶ συνεννοῦνται ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ χειμάρρου Ἡριδανοῦ. Τί κατόπιν γίνονται δὲν ἐθεώρησε καθήκον αὐτῆς νὰ ἐξετάσῃ πρὸς τὸ παρὸν ἡ ἐπιτροπὴ.

Ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης περιγραφῆς ἕκαστος δύναται νὰ

φαντασθῇ ἂν οἱ περὶ τὰ μέρη ταῦτα οἰκοῦντες ἀπολαύωσι τοῦλάχιστον διὰ τῆς ὁσφρήσεως ἐκείνου τοῦ ὁποίου ὁ εἰσερχόμενος ἐν τοῖς μυροπωλείοις τοῦ Pinaud ἢ τοῦ Violette. Ὡστε οὐδόλως θὰ ἐκπλαγῇ ἀκούων ὅτι, καλῶς πάνυ ἐχόντων τῶν πραγμάτων, εἰς μέρη τινὰ, τὰ ὁποῖα ἡ ἐπιτροπὴ ἐπεσκέφθη, τοσαύτη δυσωδία ἀνεπέμπετο, ὥστε αὐτὴ μὲν ἠναγκάσθη νὰ ἀποφράξῃ τὴν ῥίνα, ἡ πόρθησε δὲ πῶς οἱ πέριξ οἰκοῦντες δύνανται νὰ ζώσιν.

(Ἐπεταί συνέχεια)

ΧΡΟΝΙΚΑ

Περίεργον! ποτὲ δὲν ἐνθυμούμεθα τὴν ἐορτὴν τῶν Θεοφανείων ἄνευ οὐρανοῦ ἐξόχως χειμερινοῦ, καὶ τὴν τελετὴν τῆς Δεξαμενῆς χωρὶς ἐπίλογον βροχῆς ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τοῦ παρισταμένου πλήθους· θὰ ἐλέγομεν ὅτι ὁ Θεὸς μεθ' ὧν τῶν ἀγγελικῶν καὶ ἀγιολογικῶν ταγμάτων αὐτοῦ χύνει δάκρυα χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς εὐλαβοῦς φρενίτιδος, ἥτις καταλαμβάνει τὰ πλάσματά του ἐπὶ τῇ καταδύσει τοῦ Σταυροῦ, μέχρις ἀμοιβαίας καταξέσχισως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ βάθη τῆς θαλάσσης· δάκρυα πρὸς τὰ ὁποῖα τυφλὰ ἡμεῖς πλάσματα, ἀντὶ ν' ἀνοίξωμεν τὰς καρδίας μας, ἀνοίγομεν τὰς ὀμβρέλας μας. Ἀλλ' ἥδη δὲν ἔχει τὸν τόπον τῆς τοιαύτης ὑπερσευδῆς εἰκασίας, ἀφ' οὗτο ὁ Σταυρὸς ἐκεῖνος, ὁ ἀπὸ τοῦ βάθους τοῦ ὠκεανοῦ ἀνασυρόμενος ὡς ὁ τιμιώτερος τῶν μαργαριτῶν, μετεβλήθη εἰς ταπεινὸν νευρόσπαστον συγκρατούμενος ὑπὸ ταινίας καὶ ὑφιστάμενος παροδικὸν τι βάπτισμα ἐν τοῖς ὕδασι τῆς Δεξαμενῆς ὑπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Μητροπολίτου.

Καὶ φέτος ἡ ἡμέρα ἦτον ὑπὲρ ποτε χειμονιάτικη, μὲ μολύβδινον οὐρανὸν, παγερὰ, καὶ διασειομένη ὑπὸ ἀγρίου ἀνέμου. Διὰ τοῦτο οἱ συνήθως φιλέορτοι τῆς δεξαμενῆς ἦσαν πολὺ ἀραιωμένοι· ὁ βορρᾶς ἐφόδισε πρὸ πάντων τὰς κυρίας μας, αἵτινες πολὺ ἀνεπαρκῶς ἀντεπροσωπεύοντο ὑπὸ φετίων καὶ καπελίνων ἢ πολὺ ἀώρων ἢ πολὺ φθινοπωρινῶν· μόνον ἀπὸ μιᾶς ταρατσας κομφῦ παρακειμένου οἰκίσκου προβάλλουσι τρελλῶς συμπεπλεγμένοι καὶ θεώμενοι δύο τρεῖς ἐρατεῖναι κεφαλαί, ἀψηφῶσαι τὴν ἐχθρικὴν ἀτμόσφαιραν ἀλλ' εἶνε τόσῳ μακρὰν ὅσῳ νὰ μὴ δύνανται νὰ μετέχῃσι τῆς ἐορτῆς, πλουτίζουσαι τὴν εὐτυχίαν μας, καὶ τόσῳ πλησίον ὅσῳ νὰ μᾶς κάμωσι νὰ ζηλεύωμεν καὶ νὰ κολαζώμεθα. Τὰ ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς δεξαμενῆς ὑψώματα ἦσαν κατελιμμένα, πεζότατα ὑπὸ παιδίων καὶ μὴ παιδίων, ὅχι, ὡς ἄλλοτε, ὑπὸ κυματιζόντων ποδογύρων, οἵτινες παρεῖχον τὴν ἰδιαίτεράν ἐκ τῆς ἐορτῆς τέρεψιν εἰς τοὺς κάτωθεν αὐτῶν καρδοκοῦντας θηρευτὰς τῶν ποδῶν. Κρίμα τὰ ὄνειρα τοῦ πτωχοῦ ἐκεῖ πέραν καφετζῆ, ἅτινα ἀκλεῶς ἐματαιώσεν ὁ ῥιγελὸς βορρᾶς, καὶ κρίμα τὰ ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν λοφίσκων κατὰ σειρὰν φυτευμένα λαχανικά του, ἅτινα ἀκλεέστερον εἶδομεν νὰ καταπατῶσιν οἱ πόδες τῶν συνωθουμένων· ἂν ἦσαν τοῦλάχιστον ὠραῖοι...

Ἀλλὰ κατωρθώθη νὰ δίδεται εἰς τὴν εἰρηνικὴν μας αὐτὴν τελετὴν ἀπαισία ὄψις διὰ τῆς παρουσίας στίφους χωροφυλάκων, τοὺς ὁποίους νομίζετε προορίζουσι καὶ τρέφουν καὶ ὀπλίζουσι διὰ νὰ τοὺς ἐπιδειξώσιν ἐν ὅλῃ τῇ σκαιότητι καὶ τῇ πανοπλίᾳ των εἰς τὰ Φωτὰ μας. Καὶ πρὸ πάντων εἶνε ἀνυπόφοροι οἱ ἐφιπποὶ χωροφύλακες. Ἐδιαλέξατε τὴν θέσιν σας κάτωθεν μιᾶς πευκούλας, στρέφετε τὰ μάτια σας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ ἐορτασίου ὁμίλου, ἀναμένετε τὸν Μη-

32

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ ΜΗ ΧΑΝΕΣΑΙ

32

ΟΙ ΕΜΠΟΡΟΙ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

(Συνέχεια ἴδε ἀριθ. 399)

Ἀλλ' αἱ παρακλήσεις αὐτῆς οὐδ' ἠκούοντο ἐν μέσῳ τοῦ τηλικούτου πατάγου, τῆς συγχύσεως καὶ τῆς ταραχῆς. Ξίφη, βραχίονες, κῶπαι, κεφαλαί, κάμακες, στήθη, φιάλαι, τράπεζαι, σκίμπωδες, κρότοι, δούποι, οἰμωγαί, ἀραί, βλασφημίαι, ἀναθέματα, κραυγαὶ λύσεως καὶ ἀγωνίας, ἐξ ὧν διεκρίνοντο μόνον ἡ λέξις, αὐτόνομοι! καὶ ἡ λέξις κτυπάτε! Ἡ θαυματουργὸς λέξις, ἣν εἶχεν εἰκῇ σχεδὸν καὶ ἄνευ ἐλπίδος σπείρει ὁ Ἰωάννης Βενδίκης, ἐβλάσπησε τὴν ἄλλην ἐκείνην λέξιν, ἥτις εἶναι τὸ μόνον αὐτῆς στήριγμα.

Ἡ συρροὴ τοῦ πλήθους εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην ἦτο, σχετικῶς πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ μικροῦ ἐκείνου ἐπινείου, μεγίστη. Πεντήκοντα ἄνδρες εὐρίσκοντο ἐν τῷ καπηλείῳ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ περὶ τὴν θύραν συνωθούμενοι. Οἱ Βενετοὶ καὶ περ ἐνοπλοὶ ὄντες, συνείδον ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιμεινώσιν ἄν-

τιτασόμενοι κατὰ πάσης ἐκείνης τῆς πληθούς· μόνῃ ἡ ἀρχηγὸς των δὲν ἀπεθαρρύνετο καὶ δὲν ἐσκόπει νὰ ὑποχωρήσῃ.

— Κτυπάτε, ἐκραζέ λυσσῶσα· συλλάβετέ τους! τοὺς δύο! μόνον τοὺς δύο. Τοὺς ἄλλους σκορπίσατέ τους.

Οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἀκούσῃ αὐτήν. Μόνος ὁ κάπηλος, ὅστις καθ' ὅλην ταύτην τὴν σκηνὴν ἐκράτει συνημμένας τὰς χεῖρας ἐν σχήματι ἐσχάρας, τὴν εἶδε θορυβοῦσαν καὶ τῇ εἶπε.

— Τί ἔχεις, κυρά; Διατί κάμνεις ἔτσι; Νὰ μοῦ πληρώσῃτε τοῦλάχιστον τὰ γυαλικά, ὅπου ἔσπασαν οἱ ἄνθρωποι σας. Αὕτη οὐδὲν τῷ ἀπήντησε.

Ἐν τούτοις οἱ Βενετοὶ ὑπέκυψαν ἥδη. Ἐρρίψαν τὰ ξίφη ἀπὸ τῶν χειρῶν των καὶ ἡ συμπλοκὴ ἔπαυσεν. Οὐχ ἤττον, τινὲς ἐκ τῶν νησιωτῶν, κρατοῦντες κώπας καὶ ἀρπάγας, ἐδείκνυν διάθεσιν νὰ ἐξακολουθήσωσι τὴν παιδιάν.

— Παραδιδόμεθα, εἶπεν εἰς τῶν Βενετῶν πρὸς τὸν Ἰωάννην Βενδίκην.

— Ἐσυχάσατε, παιδιὰ, μὴ κτυπάτε πλέον· εἶπεν οὗτος πρὸς τὸ πλῆθος. Παραδόθησαν.

Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι δὲν ἐννόουν τί ἐσήμαινεν ἡ λέξις παρεδόθησαν, καὶ ἠπόρουν διατί νὰ παύσωσιν, ἀφοῦ ἅπαξ εἶχον ἀρχίσει, ἀλλ' ὅμως ἐσεβάσθησαν τὴν θέλησιν τοῦ Ἰωάννου, πρὸς ὃν εἶχεν ἀναβῇ εἰς ὑψηλὸν βαθμὸν ἡ συμπάθεια τοῦ πλήθους.

Ἡ δὲ παράδοξος ἐκείνη γυνὴ ἐφρύαττε.

— Τί εἶπατε, ἄνδρσι; ὦρετο δάκνουσα τὰς χεῖρας καὶ